

Toespraak in de Amsterdamse Studenteneklesia op 6 juni 2010
door Geeske Hovingh

Jong Geleerd 8: Godweet komt het goed

Voorlezing uit het verhaal over Jezus van Nazaret
Lukas 11:1-13 & 13:18-21

En het geschiedde:

hij was ergens

en hij bad.

Toen hij tot rust gekomen was,

zei een van zijn leerlingen tot hem:

Heer, leer ons bidden

zoals ook Johannes zijn leerlingen bidden heeft geleerd.

Hij sprak tot hen:

Als je bidt, zeg:

'Vader,

uw naam worde geheiligd;

uw koninkrijk kome;

geef ons brood voor de dag van morgen, van dag tot dag,

en scheld kwijt onze schulden

want ook wij vergeven onze schuldenaars, alle,

en leid ons niet in beproeving.'

Ook sprak hij tot hen:

Iemand van jullie heeft een vriend,

die komt bij hem te middernacht en zegt hem:

'Vriend, leen mij drie broden,

een vriend van mij is, van de weg af, bij mij gekomen

en ik heb niets om voor hem neer te zetten.'

Die daar binnen antwoordt:

'Laat me met rust!

De deur is al op het nachtslot,

mijn kinderen zijn naar bed, en ik ook;

ik kan niet opstaan en het jou geven.'

Ik zeg je: als hij niet opstaat en ze geeft

omdat hij zijn vriend is,

dan zal hij toch zeker omdat de ander zo aanhoudt, opstaan en hem geven

zoveel hij nodig heeft.

Daarom zeg ik je:

vraag en jou zal gegeven worden,

zoek en jij zult vinden,

klop en jou zal worden opengedaan.

Want wie vraagt, ontvangt,

wie zoekt, die vindt,

wie klopt, zal worden opengedaan.

Is er onder jullie een vader -

zijn zoon vraagt een vis,

maar hij geeft hem een slang;

hij vraagt een ei,

hij geeft hem een scorpioen?
Als jullie dan, zo slecht als je bent,
goede gaven weet te geven aan je kinderen,
hoeveel te meer zal dan de vader
heilige geestkracht geven uit de hemel
aan hen die hem vragen.

Dan zegt hij:

Waar lijkt het op, het koninkrijk van God,
waarmee zal ik het vergelijken?
Het lijkt op een mosterdzaadje:
een mens neemt het en zaait het in zijn tuin,
het schiet op en wordt een boom
'en de vogels van de hemel slaan hun tent op in zijn takken.'

En weer zegt hij:

Waarmee zal ik het vergelijken, het koninkrijk van God?
Het is als een zuurdesem:
een vrouw neemt het en verstoppt het in drie maten meel
totdat het helemaal gedeseemd is.

Toespraak

1.

Vier jaar geleden deed een groep Amerikaanse wetenschappers onderzoek naar het eventuele heilzame effect van gebed. Het team selecteerde daartoe 1.800 hartpatiënten en benaderde vervolgens een aantal bidgrage christenen. Die ontvingen enkel een lijst met de initialen van de patiënten en de opdracht te bidden voor een succesvolle operatie en voorspoedig herstel. Een deel van de patiënten werd hierover geïnformeerd, een ander deel niet.

Wat bleek het resultaat? Zij die op de hoogte waren van het gebed, herstelden het slechtst, sterker nog, er bleken onder hen veel patiënten die last kregen van bijverschijnselen zoals hartritmestoornissen. De onderzoekers vermoedden dat dat het gevolg was van te hooggespannen verwachtingen en toenemende onzekerheid bij de patiënten: de ziekte moest immers wel heel ernstig zijn als er een gebedsteam voor werd ingezet! De conclusie van de wetenschappers luidde dus dat het heilzame effect van gebed ver te zoeken is.

2.

Daar zal niet iedereen het mee eens zijn. Binnen sommige nieuw-spirituele groepen is het gemeengoed te geloven dat bidden, wat meestal wordt gedefinieerd als 'het zenden van positieve energiestromen', wel degelijk effect sorteert van hier tot waar ook maar ter wereld. Als je het écht wil, dan is alles mogelijk, dus ook genezing, een nieuwe baan, of een leuke partner, om met Rhonda Byrne te spreken, schrijfster van de bestseller *The Secret*. Ze zal zelf overigens wel erg hard gebeden hebben, want er staat intussen een slordige twaalf miljoen dollar op haar bankrekening.

Maar ook binnen de christelijke traditie wordt er stevig in de heilzame werking van gebed geloofd, bedevaartsoorden als Lourdes en Kevelaer vinden gretig aftrek bij mensen die allemaal in de stellige overtuiging verkeren dat heilig

water, gebed of het aanraken van een beeld hier of daar hen genezing zal brengen, verzachting van pijn.

3.

Maar bidden is niet het mompelen van een toverspreuk, de handen ten hemel heffend in de hoop dat de Almachtige besluit om voorspoed te brengen. Het is ook niet jezelf als een minstens zo machtig medium beschouwen dat positieve krachten kan uitzenden. In dat geval wordt gebed ingezet als een instrument dat mensen in verwarring brengt, schuldgevoel kan oproepen of teleurstelling als aan het gebedene vervolgens geen gehoor gegeven wordt.

Wat is het dan wel? De leerlingen van Jezus lijken het ook niet te weten en vragen het hem. Hij antwoordt: 'Als je bidt, ga dan naar je binnenkamer, sluit je deur en bid tot je Vader in het verborgene. Bid niet met een stortvloed van woorden zoals de volkeren, want zij denken dat ze door hun veelheid van woorden zullen worden verhoord.' Vervolgens bidt hij het Onze Vader voor, enkele eenvoudig klinkende maar veelzeggende zinnen, we hoorden ze zojuist in de versie uit het Lukasevangelie.

4.

Het zal de meesten van u niet ontgaan zijn dat we in deze diensten een seizoen lang aandacht hebben besteed aan dat bekendste gebed uit de christelijke traditie. Acht regels over acht maanden uitgespreid leek aanvankelijk wel erg ruim begroot, maar bij nadere bestudering werd duidelijk dat dit gebed uitleg vereist en vanuit vele invalshoeken benaderd kan worden.

In deze afsluitende dienst zijn we aanbeland bij de slotzin: *Want van u is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid, in eeuwigheid...* Deze woorden komen letterlijk uit het Oude Testament, de lofzang van David om precies te zijn, zoals we die hoorden in het drempelgebed. Het was een gebruikelijk slot van joodse gebeden en zo vormen ze een verbinding tussen het gebed van Jezus en dat van Koning David, waarmee dus ook met de joodse traditie. Opvallend is dat de zin in veel bijbels tussen vierkante haken is geplaatst, kennelijk is het in de loop der eeuwen door sommige groeperingen iets té joods bevonden...

Hoe dan ook: de laatste regel van het gebed vormt zeker geen overbodige toevoeging. Het is een soort eindconclusie, anders dan de wensende wijs van het voorafgaande. Plotseling duikt het woord 'want' op, vindt er een draai plaats in het gebed, een: 'hoe het ook zij; alles behoort God toe, het is in zijn hand.' Daarmee wordt een kader geschapen, een raamwerk waarbinnen het gebed klinken kan.

5.

Maar hoe herkenbaar zijn die hiërarchisch klinkende begrippen als 'koninkrijk', 'kracht', 'heerlijkheid' en 'eeuwigheid' nog voor ons? Ze behoren niet tot ons dagelijks jargon, het 'ge-u' alleen al roept associaties op met nederigheid, nog zoiets wat niet van deze tijd lijkt.

Het is de taal van machthebbers en onderdrukkers die in het gebed gehanteerd wordt, maar juist om als tegengeluid te functioneren. Wat in de tijd van het Romeinse imperium – en nog steeds trouwens - als Koninkrijk werd beschouwd, was iets totaal anders dan wat er in het evangelie mee bedoeld wordt. Associeer je een koning toch vooral met een vorst in een gouden koets, Jezus, de koning van de joden, doet het allemaal op een ezeltje, met doorntakken op zijn hoofd

als kroon. Had hij nu geleefd dan zouden mediastrategen als Berlusconi en Sarkozy er meewarig het hoofd bij hebben geschud, want met zo'n armoedige vertoning win je toch geen electoraat voor je? Maar het koninkrijk en koningschap staat hier voor een rechtvaardige wereld waar niet de dood heerst, een plek die voor kleine mensen bereikbaar is. En dan niet in een hiernamaals, maar misschien wel hier, op deze onschatbare aarde.

6.

Misschien wel hier... maar intussen klinkt de taal van machthebbers harder dan ooit met hun 'anti-Onze Vader' waarin het vooral lijkt te gaan om hún naam, hún wil en hún brood. De debatten in de aanloop naar de verkiezingen – nee, vrees niet: u krijgt van mij geen stemadvies - hebben praktisch alleen nog maar betrekking op het oplossen van het begrotingstekort. Dat is natuurlijk belangrijk, maar de ene partijleider heeft nog stoerdere bezuinigingsmaatregelen bedacht dan de andere en de vraag is wat deze kortetermijnoplossingen helpen als er niet naar de fundamentele oorzaak van crises wordt gekeken. Onderwerpen als ontwikkelingssamenwerking, duurzaamheid en menswaardige omgang met vluchtelingen en zieken lijken naar de onderste regionen van de agenda verbannen.

Wat nou koninkrijk, een rechtvaardige wereld waar niet de dood heerst? Het klinkt allemaal prachtig, we horen het iedere week, maar de dood heerst; op boten voor Gaza, in de Golf van Mexico, de woestijn van Afrika en in onze eigen mensenlevens. We verliezen de hoop, worden soms overmeesterd door angst en cynisme. De verleiding is dan groot om eerst voor de eigen welvaart en veiligheid te kiezen, ook als dat ten koste gaat van de ander, die aan de deur om brood smeekt.

7.

'Waar moeten we het koninkrijk mee vergelijken?' vragen de leerlingen. 'Met een mosterdzaadje' is het antwoord. Dat klinkt nogal nietig, maar als de mens het plant in vruchtbare aarde, het water en aandacht geeft, dan kan het uitgroeien tot een prachtige boom waar zelfs de vogels hun nesten in bouwen. Dat wil zeggen: waar niet alleen hijzelf maar velen van mogen profiteren. Soms is het bijna niet te zien, als zuurdesem zit het verstopt in brood, maar zonder dit ingrediënt kan het brood niet rijzen, zonder een zaadje kan een plant niet ontkiemen. Ieder van ons is volgens de Psalm die we net zongen 'bijna een god, met glorie en luister gekroond, beheerder van het werk van Gods handen'. Hij kan doen wat vandaag nog gedaan moet en zo langzaam maar zeker de aarde opdelfen uit de onderste afgrond. Dat is precies de kracht en de heerlijkheid die ons gegeven is.

8.

En hoe passen we die dan toe? Het Onze Vader kan daarin als een handleiding fungeren. Dit gebed staat niet zonder reden in de meervoudsvorm. Zelfs in je binnenste binnenkamer zeg je nog 'Onze Vader'. Niet als een majesteitelijk meervoud, maar om de wereld in je gebed mee te nemen, je niet alleen te weten. 'Wat we mogen bidden staat in de bijbel, wat we moeten bidden staat in de krant', zei de bekende theoloog Karl Barth ooit. De woorden zijn actueel, ze gaan over ons zelf, over alledaagse, herkenbare onderwerpen: solidariteit, vergeving vragen en schenken, consumptiegedrag, verleiding.

Kennis nemen van wat er in de wereld gaande is, er met elkaar over praten, je bezinnen en bedenken wat je zelf kunt doen, doet het zaadje al ontkiemen, vormt een eerste stap op weg naar dat Koninkrijk.

9.

Bidden, wat heeft het voor zin? De Amerikaanse rabbi Jack Riemer zei het zo: 'We kunnen God niet simpelweg bidden om aan de oorlog een einde te maken, want God heeft de aarde zo gemaakt dat de mens zijn eigen weg naar vrede moet vinden bij zichzelf en bij zijn naaste. We kunnen God niet simpelweg bidden om een einde te maken aan de hongersnood want Hij heeft ons de middelen al gegeven om de hele wereld van voedsel te voorzien, als we er maar wijs gebruik van maken. We kunnen God niet domweg bidden om vooroordelen uit te roeien, want Hij heeft ons al ogen gegeven om in ieder mens het goede te zien, als we er maar juist gebruik van maken. In plaats daarvan moeten we bidden om kracht, vastberadenheid, om een sterke wil om te doen in plaats van alleen maar te bidden. Om te worden in plaats van uitsluitend te wensen'.

Als je zo bidt, heeft gebed, in tegenstelling tot wat die Amerikaanse wetenschappers beweerden, wel degelijk een heilzame werking.

10.

Wat zullen wij bidden? Nog één keer het Onze Vader dan, een parafrase, met andere woorden die wij er dit afgelopen seizoen in gehoord hebben:

Stem die ons geweten wekt;

Mogen we gehoor geven aan jouw stem

*Dat wij cynisme omsmeden tot hoop, egoïsme tot solidariteit
thora doen: recht, elkaar bevrijden.*

Leer ons wat genoeg is in een wereld van teveel

Dat wij in staat zijn vergeving te vragen en te schenken

En dat wij niet gebukt gaan onder ons onvermogen,

ons verstand gebruiken om goed van kwaad te kunnen onderscheiden

Godweet dan komt het goed, want van jou is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid in eeuwigheid.

Amen.